

گزارش بررسی

دوهفته‌نامه

نخمه کودکان

شماره های ۳ (مرداد ماه) ، ۴ (شهریور ماه) و ۵ (مهر ماه)

سال ۱۳۹۳

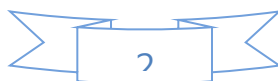
گروه بررسی نشریات

شورای کتاب کودکی

زمستان ۱۳۹۳

فهرست

۳.....	درباره ما
۴.....	شناسنامه
۵.....	ویژگی ظاهری
۸.....	سرمقاله
۸.....	داستان
۱۳.....	شعر
۱۴.....	سرگرمی
۱۷.....	معرفی کتاب
۱۷.....	ارتباط با مخاطب
۱۸.....	مصاحبه
۱۹.....	گزارش
۱۹.....	بررسی تصاویر
۲۱.....	پیشنهادهای
۲۱.....	سفن آخر

درباره ما

گروه بررسی نشریات شورای کتاب کودک از سال ۱۳۷۶ آغاز به کار کرده است. بررسی نشریات کودک و نوجوان به صورت آماری و تحلیلی انجام می شود. هدف از بررسی ها تهیه گزارش، مشخص کردن نحوه ی عملکرد و ارزیابی نشریات است. مخاطبین گزارش ها مسئولین نشریات، دانشجویان، پژوهشگران و افراد علاقه مند هستند.

نحوه بررسی به صورت بحث و تبادل نظر کارشناسان گروه از نخستین صفحه تا پایان هر شماره است که در صورت نیاز به بررسی بیشتر، کار میدانی با دانش آموزان به آن افزوده می شود. برای بررسی ها ۳۵ جلسه گروهی برگزار و جمع بندی هر نشریه به گروه های اختصاصی کوچکتر محول می شود.

سرپرست گروه الهه سیاوشیان و اعضای گروه در سال کاری ۹۴-۱۳۹۳ به ترتیب الفبا عبارتند از:

۱-سپیده آرمین

۲-عاطفه اسلام زاده

۳-سارا باقری دوست

۴-افسانه بخشی

۵- دکتر مریم جلالی (مدرس ادبیات کودک در دانشگاه شهید بهشتی)

۶- جمیله سنجری

۷-میترا سیاوشیان

۸- آفرین قاسمیه

۹- ژاله گلستانه

۱۰-الهه مرتضوی

نغمه کودکانه

(دو هفته نامه تخصصی کودک و نوجوان استان همدان)

مدیر مسئول: شیرین نوبخت

سر دبیر: مصطفی فتاحی جاوید

مدیر هنری: محمد نعیم راحمی

مدیر داخلی: مریم درم گزین

سرپرست داستان: الناز پاک نهاد

سرپرست تصویرگری: هادی اسدی

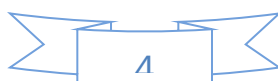
چاپ: یوسف

نشانی: همدان، میدان جهاد، خیابان جهان نما، ساختمان آفتاب، واحد ۸

تلفن: ۰۸۱-۳۸۲۳۷۳۸۹ داخلی ۳

دورنگار: داخلی ۴

پست الکترونیک: naghmekodakaneh@gmail.com

دو هفته نامه نغمه کودکان

نغمه کودکانه مدیر مسئول، شیرین نوبخت و سردبیر، مصطفی فتاحی جاوید برای کودک و نوجوان استان همدان تولید شده و دومین سال انتشار خود را پشت سر می گذارد. شماره های مورد بررسی ۳، ۴ و ۵ به ترتیب مربوط به ماه های مرداد، شهریور و مهر ۱۳۹۳ است.

ویژگی ظاهری

نغمه کودکانه در قطع مجله ۲۴ × ۱۷ سانتی متر، چهار رنگ، با قیمت ۱۵۰۰ تومان هر دو هفته یکبار به چاپ می رسد. بر روی جلد، دوره و تاریخ انتشار، شماره، تعداد صفحه های مجله و گروه سنی مخاطب درج گردیده است. نشریه دارای شناسنامه ی کامل و سایت اینترنتی است.

طراح لوگوی مجله سعی نموده تا هر حرف از نامواره را با رنگی شاد و فونتی کودکانه ارائه دهد که با مفهوم نام مجله هماهنگ باشد. نامواره با مخاطبان کودک بیشتر از نوجوان تناسب دارد. کاغذ مجله دوام پذیر است فونت آن یک دست نیست و از فونت های متفاوتی استفاده شده است.

ذکر نام نویسنده و تصویرگر در کنار مطالب رعایت شده است و اغلب تصاویر با مطلب مرتبط و هماهنگ اند. مجله فاقد سرکلیشه تصویری یا نوشتاری است و به جای آن در بالای هر صفحه، در طرحی رنگی نام مجله و در کنار آن شماره صفحه به چشم می خورد.

طرح روی جلد

تصاویر روی جلد با به کاربردن رنگ های پخته، شاد و زنده لذت بصری را در مخاطب به وجود می آورد. طرح روی جلد با نگاه یکسان به دختر و پسر است و بیشتر به مخاطبان کودک توجه دارد. در شماره ۵، توجه به ملیت های مختلف از نکات مثبت آن است.

صفحه داخل جلد

آشنا کردن مخاطب با آثار هنرمندان و نقاشان بنام، نظیر ون گوگ، کلود مونه و پل سزار با ذکر نام تابلوی آنان یکی از نکات مثبت نشریه است. اما چاپ مطلبی با موضوع نیایش روی آن، بی توجهی به آثار را نشان می دهد. بهتر بود مجله این دو بخش را از هم تفکیک می کرد.

در شماره های مورد بررسی، نیایش ها با موضوع انتظار امام زمان، مناسب مخاطب نوجوان است. در پایین صفحه شناسنامه کامل نشریه مشاهده می شود.

صفحه فهرست

مجله فاقد صفحه فهرست است. برای دسترسی راحت به مطالب بهتر است مجله صفحه جداگانه ای را به فهرست مطالب اختصاص دهد.

سرکلیشه

مجله فاقد سرکلیشه تصویری و نوشتاری است. سرکلیشه ها کمک می کنند مخاطب با حال و هوای صفحه آشنا شود و صفحات ثابت و مورد علاقه ی خود را بعد از خواندن چند شماره به راحتی دنبال کند.

صفحه آرای

در صفحه آرای صفحات کنار هم از رنگ های هماهنگ استفاده شده و رعایت اصل سفید خوانی در اغلب صفحه ها خواندن متن را آسان کرده است. البته در برخی صفحه ها با توجه به طرح و رنگ پس زمینه و کوچک بودن فونت، خواندن متن کمی دشوار است.

صفحه داخل پشت جلد

صفحه های داخل پشت جلد در شماره های ۳ و ۴ شامل جدول و سرگرمی است که در بخش سرگرمی بررسی می شود و در شماره ۵، آگهی به چاپ رسیده است.

پشت جلد

در شماره های بررسی شده صفحه های پشت جلد، هر یک به موضوعی اختصاص دارد. در شماره ۳ تصویر، کارتونی است که تفاوت فضای خواب شبانه ی کودکی را در نا امنی غزه با کودکانی که در سایر نقاط جهان در آرامش و امنیت خوابیده اند مقایسه کرده است. تصویر، تامل برانگیز و با وقایع روز جهان متناسب است. در شماره ۴، تبلیغ بیست و یکمین جشنواره بین المللی تئاتر کودک و نوجوان با ارائه پوستر این جشنواره به چاپ رسیده و در شماره ۵ کارتونی از چرخه ی تولید تا توزیع برق به شکل جورچین آورده شده است. بهتر است مجله برای ارتقای سلیقه ی بصری مخاطب، در طراحی پشت جلد از رنگ های هماهنگ با روی جلد استفاده کند.

آگهی

در شماره ۵، پنج صفحه به آگهی اختصاص داده شده که موضوع آن ها با مخاطبان مجله هماهنگ است. درج آگهی بستنی بر روی جلد موجب شده که مخاطب آن را یکی از موضوع های مجله ببیند. نشریه شامل موضوع های سرمقاله، داستان، شعر، گزارش، گفت و گو، معرفی کتاب، سرگرمی، آگهی و بخش هایی برای ارتباط دو سویه با مخاطب است.

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی موضوعی نغمه کودکانه سال ۱۳۹۳

موضوع تعداد	سرمقاله	نیایش	داستان	شعر	معرفی کتاب	گزارش	مصاحبه	سرگرمی	آگهی	ارتباطی
۵۸	۲	۳	۱۵	۶	۲	۳	۳	۱۸	۵	۱
%۱۰۰	%۳.۵	%۵.۲	%۲۵.۸	%۱۰.۳	%۳.۵	%۵.۲	%۵.۲	%۳۱	%۸.۶	%۱.۷

همان گونه که در جدول مشاهده می شود داستان، سرگرمی و شعر بخش بیشتری از مجله را به خود اختصاص داده اند این امر مناسب با علاقه مندی های مخاطبان است. وجود قالب های ژورنالیستی گزارش و مصاحبه تلاش مجله برای حرفه ای عمل کردن است. از جدول پیداست هنوز مخاطبان راه ارتباط خود با مجله را پیدا نکرده اند.

سرمقاله

سرمقاله یکی از راه های ارتباطی نشریه با مخاطب است. از ویژگی های یک سرمقاله خوب، کوتاهی، سادگی، لحن صمیمی و قرار گرفتن در جایگاه ثابت است. ویژگی اصلی سرمقاله آن است که با طرح موضوعات متنوع و روزآمد، مخاطب را به تفکر وادارد.

در شماره های ۴ و ۵ سرمقاله وجود دارد. در شماره ۴ به مناسبت بازگشایی مدارس و شماره ۵ به مناسبت مباران کودکان غزه است. تناسب موضوع سرمقاله ها با وقایع روز از ویژگی های مثبت آن هاست. در شماره ۴، نویسنده سرمقاله علت به وجود آمدن جنگ را خودخواهی و آن را به دعوای کودکانه شبیه می داند. در پاراگراف سوم خط اول جمله ی ((درست است که جنگ و دعوای بچه ها شباهتی به هم ندارد...)) کج تابی دارد و ممکن است ((جنگ و دعوا))ی بچه ها خوانده شود و مفهوم جمله به کلی تغییر کند.

زبان سرمقاله یک دست نیست در بخش غالب متن، راوی سوم شخص مفرد است و در پایان اول شخص جمع می شود مانند «جنگ همان دلیل دعوای کوچک ما بچه هاست».

در شماره ۵، نیز همین اشکال دیده می شود در سه خط آخر می خوانیم: "الان که کمی بزرگ تر شده ایم تازه می فهمیم تمام لحظات زیبای مدرسه را مدیون معلم های دلسوز و مهربانمان هستیم." این تغییر زاویه نگارش باعث اختلال در ارتباط نویسنده با مخاطبان می شود. معلوم نیست این جملات از زبان نویسنده ی بزرگسال بیان شده یا کودک و نوجوان؟ این در حالی است که مخاطبان می دانند این مطلب را یکی از مسئولین بزرگسال مجله نوشته است.

در کل سرمقاله ها از نظر موضوع و زبان با مخاطب نوجوان تناسب بیشتری دارد.

داستان

کودک از طریق مطالعه داستان، خود را می شناسد و دیدش نسبت به زندگی وسیع تر و منتقدانه تر می شود. از طریق هم ذات پنداری با قهرمان های داستان به راهکارهای عملی برای رویارویی با مسائل و مشکلات زندگی می رسد و از نظر عاطفی و روانی به نوعی تخلیه روانی دست می یابد.

در شماره های مورد بررسی، ۱۲ داستان با موضوع های آفرینش، وسوسه شیطان، مصرف بی رویه آب، غلبه دانایی بر حسادت، دوستی و... با درون مایه های دینی، اخلاقی، اجتماعی، روان شناختی، عاطفی و زیست محیطی است که به بررسی و تحلیل آن ها می پردازیم.

داستان دینی

کودکان و نوجوانان پرسش های بسیاری درباره ی مفاهیم اخلاقی و دینی دارند، بزرگترها هم برای پاسخ گویی به این پرسش ها و مصون داشتن آن ها از تفکرات نادرست احساس مسئولیت می کنند. در نتیجه شیوه ی بیان مفاهیم دینی و اخلاقی بسیار مهم و حساس است.

در شماره های مورد بررسی بخشی به روایت ها و توصیه هایی برگرفته از قرآن کریم اختصاص یافته است. در شماره ی ۳، داستان با عنوان «شیطان» روایتی از سجده نکردن شیطان بر آدم و رانده شدن او از بارگاه الهی بیان شده است. در انتهای این داستان چند پیام مستقیم درباره ی گناه نکردن به زبان پند و اندرز آمده که بسیار مشابه متن کتاب های درسی دینی است و ارزش ادبی ندارد.

انتخاب عنوان «شیطان» برای مطلب و احاطه ی متن در تصاویری از آتش و چهره ی دیو مانند شیطان باعث شده فضایی آکنده از ترس برای مخاطب کودک ایجاد شود.

در شماره ۴، داستان با عنوان «آسمان های برافراشته و زمین گسترده» قطعه ای ادبی همراه با ترجمه ی چند آیه از قرآن کریم است. این قطعه برگرفته از کتابی به نام قصه های قرآنی است. در این آیات اشارات علمی درباره پیدایش جهان و موجودات آن وجود دارد و هدف آفرینش مورد توجه قرار گرفته است. هر کدام از آن ها خود به تنهایی جزء آیات دشوار قرآن به حساب آمده و نیاز به تفسیر گویاتری دارند.

در شماره ۵، قصه ی قرآنی «آدم و حوا» باز هم موضوع شیطان و وسوسه های اوست. گرچه قصه ی زمینی شدن آدم و حوا برای بسیاری از بچه ها بارها عنوان شده اما هنوز نکته هایی برای آن ها سوال برانگیز است. سوالاتی مثل این که بهشتی که آن ها در آن زندگی می کرده اند در کجا بوده آیا همین بهشت نیکوکاران است؟ پس چگونه شیطان توانسته به بهشت راه پیدا کند؟ این درخت چه فرقی با بقیه داشته که خوردن از آن ممنوع بوده و چگونه یک پیامبر الهی مرتکب خطا شده است؟ پاسخ این سوالات در تفاسیر معتبر همچون تفسیر المیزان وجود دارد. خوب است در پرداختن به این قصه ها پاسخ به این سوالات هم مد نظر قرار داده شود.

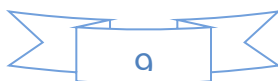
علاوه بر این در شماره های ۴ و ۵ شماره ی آیات استفاده شده که در پاورقی آمده است دچار اشتباه تایپی است و همه ی آن ها با رقم های بر عکس نوشته شده اند مثلا به جای آیه ۴۵ نوشته شده ۵۴.

در مجموع آن چه از آیات و روایات دینی ما بر می آید حاکی از عزت مند بودن آدمی است و این که او شایستگی رسیدن به والاترین درجات را دارد. صفات نیکوی الهی در وجود او قرار دارد و به طور فطری مایل است آن ها را تحقق بخشد. گرچه شیطان مانع راه است اما همه ی موضوع نیست.

بہتر است در روح کلی صفحه ی دینی به جای تصویر کردن مداوم اعمال شیطان، زیبایی ها و شیرینی های بیشتری از دین و اخلاق جای بگیرد؛ آیه های ساده تری انتخاب شوند و تفسیر اشارات علمی و حکمی آن ها با زبان ساده و کودکانه کامل کننده آن باشد.

داستان کهن

نشریه با ارائه داستان هایی از گلستان سعدی، بهارستان جامی و مخزن الاسرار نظامی به ادبیات کهن توجه داشته است.

داستان‌ها با موضوع غلبه دانایی بر حسادت، زیرکی و راستگویی و درونمایه های روان شناختی اخلاق و تربیتی است.

در شماره ۴، بازنویسی داستان با عنوان «روباه زیرک» ایراداتی به جهت نگارش و مفهوم در آن دیده می شود. در ستون دوم پاراگراف دوم، فعل‌ها یکدست نیست، از ماضی ساده به ماضی بعید و سپس به ماضی استمراری می رسد؛ مانند "تا شب آنقدر با هم حرف زدند که همدیگر را مثل کف دستشان شناخته بودند. گرگ فقط گیاه می خورد." در ستون سوم آمده است: «گرگ و روباه به دیوارهای بلند و محکم باغ که رسیدند روباه، کنار دیوار راهشان را گرفتند و رفتند.» کلمه روباه اضافی است.

در ستون چهارم در انتهای داستان آمده است باغبان و پسرانش پوست گرگ را کردند و دلش را آنقدر فشار دادند که هر چه خورده بود بیرون زد. این توصیف تصویری خشونت آمیز و دردناک را از برخورد انتقام جویانه با یک حیوان نمایش می دهد. ضمن آن که حیوانی که پوستش را کنده اند و شکمش را آنقدر فشار داده اند که هرچه خورده بیرون زده است نمی تواند زنده بماند. نویسنده می توانست از همان اصل اثر که هم منطقی تر است و هم توصیفی سربسته تر دارد استفاده کند و بگوید «گرگ پوست دریده و پشم کنده از سوراخ بیرون رفت.»

در شماره ۵ داستان با عنوان «کودک عاقبت اندیش» برگرفته از شعری به همین نام از مخزن الاسرار نظامی با تغییراتی به نثر برگردان شده است. در جمله ابتدایی داستان اشکال نگارشی وجود دارد، فعل جمع «رفتند» با فاعل مفرد کودک همخوان نیست. در ضمن بیت آخر شعر که بیشتر به متن داستان مربوط است حذف شده و به همین دلیل پیام پایان داستان بی ربط به نظر می رسد. پیام اصلی این است که دشمن دانایی که سبب غم و اندوه انسان باشد از دوست نادان بهتر است :

دشمن دانا که غم جان بود بهتر از آن دوست که نادان بود

در مجموع استفاده از ادبیات کهن برای مخاطب کودک و نوجوان ضروری است و توجه مجله به این امر نکته مثبتی است، اما بازنویسی این متون متناسب با مخاطبان کودک و نوجوان امروز، بسیار مهم است و این تناسب در دایره واژگان، نوع توصیف های متن و پیام نویسنده باید رعایت شود.

داستان طنز

داستان های طنز در شماره ۳، در قالب داستانک هایی با عنوان «راهنمای خرید تبلت» و در شماره های ۴ و ۵ دو داستان با نام های «نجات آقا معلم» و «پرنده های بی ادب» و امضای مرد عنکبوتی آمده است.

در شماره ۳، چهار داستانک با موضوع خرید تبلت برای بچه ها و درون مایه تفریحی و اجتماعی به یکی از دغدغه های مهم کودکان و نوجوانان امروز می پردازد که در یک صفحه به چاپ رسیده است. گفت و گوی شخصیت های داستان با لهجه محلی است که نکته مثبت آن به حساب می آید.

در شماره ۴، داستان با عنوان «نجات آقا معلم»، موضوع کمک به معلم و درون مایه تفریحی ماجرای گرفتار شدن آقا معلم را داخل دستشویی با زبانی طنز به تصویر می کشد. بچه ها انگار بدشان هم نمی آید که آقا معلم آنجا باقی بماند چون قرار است از آنها امتحان گرفته شود. داستان ساده و روان است و با بازیگوشی های دنیای کودک و نوجوان تناسب دارد.

در شماره ۵، داستان با عنوان «پرنده های بی ادب» با موضوع کمک به شهر و درون مایه تفریحی چند نکته به چشم می خورد. در بخش هایی از داستان شناخت غلط به مخاطب داده می شود. گربه هرگز از بالای درخت خرابکاری نمی کند و این کار را در خاک انجام می دهد و روی آن را هم می پوشاند.

مورد دیگر این که نویسنده در جایی آورده است: مرد عنکبوتی پرنده ها را از شهر می تاراند و این کار را هم کمک به شهر می داند. در حالی که برای خدمت به شهر و حفظ محیط زیست شهری، باید کاری کرد که پرنده ها در شهر باقی بمانند.

باید دقت داشته باشیم که برای طنزآمیز شدن یک مطلب به ویژه برای مخاطب کودک و نوجوان ارزش های اخلاقی و زیست محیطی از بین نروند.

سایر داستان ها

در شماره ۳ داستان با عنوان «زیر شلواری فقط آبی راه راه» موضوع مصرف بی رویه آب و درونمایه های زیست محیطی و اجتماعی است. کودکی که راوی داستان است علت ناراحتی پدرش را از دست دادن یک زیرشلواری آبی راه راه با بی مسئولیتی خواهر در هدر دادن آب و مادرش که زیر شلواری پدر را به دستمال تبدیل کرده بیان می کند.

نویسنده تلاش کرده با شیوه ای نو و نگاهی دیگر گونه دغدغه اش را بیان کند. مدار داستان با دو کشمکش پیش می‌رود، یکی از دست رفتن زیرشلواری و دیگری هدر رفتن آب. اما میان این دو کشمکش ارتباط منطقی وجود ندارد و ساختار داستان مخدوش و نامفهوم است.

در شماره ۴، داستان با عنوان «من و غولم» موضوع دوستی و درونمایه عاطفی ترسیم زیبایی است از دوستی بی شائبه یک کودک با یک غول کوه پیکر. ارتباط دو شخصیت داستان از جنس ویژه ای است که به شدت خواننده با واژه واژه آن دچار احساس می‌شود و به فکر فرو می‌رود.

نکته ی مثبت آن استفاده از داستان های کوتاه از نویسندگان مشهور جهان و توجه به داستان ترجمه است که مخاطب را با نوع اندیشه و سبک نوشتار آنان آشنا می نماید. معرفی کوتاهی از نویسندگان بزرگ جهان در کنار ارائه داستان آن ها کمک می کند تا مخاطب علاوه بر لذت خواندن، با نویسنده آن هم آشنا شود. نکته ی قابل تامل این است که استاین تصویر آن چه را می نویسد، خود خلق می کند و در آثار او متن و تصویری که توامان خلق کرده همدیگر را کامل می کنند. این در حالی است که تصویری دیگر برای این داستان در مجله به چاپ رسیده و وفاداری به اصل اثر رعایت نشده است.

در شماره ی ۵، داستان با عنوان «چرا من؟»، موضوع حسادت به هم سالان و درون مایه روان شناختی به دغدغه های دوران کودکی و نوجوانی می پردازد و به کنش ها و واکنش های دنیای واقعی دختران نزدیک است. مخاطب می تواند با شخصیت های آن هم ذات پنداری کند. در مجموع داستان ها بیشتر مناسب مخاطب نوجوان هستند.

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی گونه داستان نغمه کودکانه سال ۱۳۹۳

واقع گرا	فانتزی	ادبیات کهن	گونه تعداد
۱۰	۲	۳	۱۵
٪۶۶.۶	٪۱۳.۴	٪۲۰	٪۱۰۰

جدول نشان می دهد نشریه به گونه های مختلف توجه نشان داده است که از نکات مثبت آن بشمار می آید. استفاده از ادبیات کهن به کودک و نوجوان غنای فرهنگی و هویت ملی می بخشد.

جدول شماره ۳- توزیع فراوانی درون مایه داستان‌ها نغمه کودکانه سال ۱۳۹۳

زینت محیطی	عاطفی	اجتماعی	تفریحی	اخلاقی	دینی	روان شناختی	درون مایه تعداد
۱	۱	۶	۶	۲	۳	۲	۲۱
%۴.۸	%۴.۸	%۲۸.۶	%۲۸.۶	%۹.۵	%۱۴.۲	%۹.۵	%۱۰۰

نشریه با در نظر گرفتن تعادل تقریبی بین درون‌مایه‌ها به تنوع آن‌ها نیز توجه داشته است که از نکات مثبت بشمار می‌آید. نشریه می‌تواند به درون‌مایه‌های زیست‌محیطی و عاطفی بیشتر پردازد.

شعر

در مجموع ۶ شعر به چاپ رسیده که ۳ شعر را شاعران نوجوان سروده‌اند. همه‌ی آن‌ها خیال‌انگیز و با دنیای کودکان مرتبط‌اند.

در شماره ۴ شعر با عنوان «سوراخ چکمه» آهنگین و مناسب گروه سنی کودک با موضوع چکمه‌ی پاره و درون مایه اجتماعی است. شعر از زبان کودکی بیان می‌شود که با چکمه‌های پاره و وصله‌دار خود در یک روز بارانی به مدرسه می‌رود. در این شعر کودک برای تسکین رنج و ناراحتی خودش می‌گوید که امروز ماهی‌های روی چکمه با وجود باران درون چکمه شاد هستند. گرچه تخیل شعر کودکانه و زیباست اما زاویه‌ی نگاه مانند بزرگسالی است که با احساسات نوستالژیک به گذشته‌ی خودش نگاه کرده و آن را واگویی می‌کند.

در شماره ۴، شعر با عنوان «عطر حرم» مناظره گل‌ها را با یکدیگر و آرزوی آن‌ها را از این که چه جایگاهی داشته باشند نشان می‌دهد. در این شعر گل محمدی جایگاه ویژه‌ای دارد زیرا که عطر مخصوص حرم است. در جایی آمده است:

«او مرا یک گل بهشتی خواند

اولش از خجالت آب شدم

بعد از آن توی کارگاهی شاد

قطره قطره گلاب شدم»

از خجالت آب شدن گل محمدی، عرق کردن و تبدیل شدن آن به گلاب را به خوبی به ذهن متبادر می‌کند شعر مناسب گروه سنی نوجوان است.

در شماره ۵، شعر با عنوان «مادر بزرگ فصل‌ها پاییز» آهنگین، مناسب گروه سنی کودک و نوجوان و دارای تشبیهات زیبایی است. شاعر فصل پاییز را به مادربزرگی تشبیه کرده که از راه می‌رسد و فضایی شادمانه و رنگارنگ از حضورش ایجاد می‌شود. بند آخر شعر به آغاز مدرسه پیوند می‌خورد.

جدول شماره ۴- توزیع فراوانی درون‌مایه شعر نغمه کودکانه سال ۱۳۹۳

تفریحی	شناختی	مذهبی	اجتماعی	درون‌مایه تعداد
۳	۱	۱	۱	۶
%۵۰	%۱۷	%۱۷	%۱۷	%۱۰۰

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود نیمی از شعرها درون‌مایه تفریحی دارند که مناسب مخاطبان مجله است.

شعر شاعران نوجوان از دو شاعر نوجوان سه شعر در شماره‌های ۳ و ۵ با عناوین «آرزو دارم» «کلاس اول من» و «عروسک کوچولو» به چاپ رسیده است. شعرها رویاهای رنگین و شاد کودکانه را به تصویر کشیده‌اند.

سرگرمی

سرگرمی از مهم‌ترین بخش‌های یک مجله‌ی کودک و نوجوان است که می‌تواند چند جنبه از رشد را پوشش داده و تقویت کند.

شماره‌های مورد بررسی ۱۸ بازی و سرگرمی دارد که شامل کاردستی، آموزش نقاشی، رنگ‌آمیزی، جدول، بازی دقت، چیستان، پازل و مسابقه است.

کاردستی

وجود کاردستی و آموزش آن در مجله زمینه‌ای برای دست‌ورزی کودکان و رشد خلاقیت آنهاست. کاردستی‌ها طرحی روی کاغذ مجله است که با جدا شدن از آن امکان ساختن یک سازه را می‌دهد. کوچک بودن اندازه آن که به دلیل قطع کوچک نشریه است، درست کردن آن را با اشکال مواجه می‌سازد.

آموزش نقاشی

این قسمت با ارائه طرح هایی از پیش تعیین شده از کودک می خواهد به نقاشی و رنگ آمیزی پردازد. در این بخش روش های ساده نقاشی به کودک آموزش داده می شود؛ اما تکرار آن به مرور زمان قدرت ایده پردازی در کودک را محدود می کند و اعتماد به نفس نقاشی کردن با اتکا به خلاقیت خود را از دست می دهد. بهتر است در کنار آموزش تکنیک از مخاطب خواسته شود با تفکر خلاق خود نیز اثری خلق کند.

رنگ آمیزی

در این بخش تصویر دو امامزاده برای رنگ آمیزی دیده می شود که طراحی شلوغ و خطوط باریک آن مناسب کودک نیست.

جدول

حل جدول باعث افزایش اطلاعات عمومی و دایره واژگان کودک و تقویت حافظه او می شود. در هر سه شماره جدول دیده می شود.

در شماره ۳ صفحه ۲۱ جدول اشکال دارد. سوال ۶ افقی "قوم ساده" با پاسخ «لر» به نوعی لقب دادن به یکی از اقوام ایرانی است و می تواند نوعی توهین به حساب آید. سوال شماره ۲ افقی سوغات کرمانشاه پرسیده شده جواب زیره می شود در صورتی که زیره سوغات شهر کرمان است.

بازی دقت

در این قسمت کودک با نگاه کردن به تصاویر باید تفاوت ها را بیابد. انجام این سرگرمی موجب افزایش دقت و تمرکز در کودک می شود. در شماره ۵ صفحه ۲۲ ابعاد تصاویر بسیار کوچک و نامناسب است. در شماره ۳ هدف از ارائه ی سرگرمی با عنوان «بچه ها آب بازی» صرفه جویی در مصرف آب است. کودک با نگاه کردن به تصاویر باید بگوید چه کارهایی درست است، اما تعداد کارهای نادرست به مراتب بیشتر از کارهای درست است و مخاطب را به اشتباه می اندازد. شاید منظور طراح تنها شناسایی کارهای نادرست بوده است.

چیستان

از سه شماره مورد بررسی در یک شماره چیستان به صورت شعر از شاعر نوجوان به چاپ رسیده که ذکر سن او از قلم افتاده است. مجله برای یافتن جواب، مخاطب را راهنمایی کرده؛ اما بیان چیستان واضح و روشن نیست تا کودک را به حل آن رهنمون سازد.

پازل

در این قسمت کودک باید تصاویر نامرتب داده شده را قیچی کند، در کنار هم قرار دهد و مرتب نماید. این سرگرمی به دقت و مهارت دست ورزی کودک می افزاید. تحلیل می خواهد

مسابقه

از کودک خواسته شده با تراشه های مداد، تصویری درست کرده برای نشریه ارسال کند و جایزه بگیرد. تکنیک ارائه شده موجب افزایش خلاقیت در کودک می شود. نشریه می تواند به جای دادن امتیاز و جایزه به تعداد محدودی از آثار، امکان نمایش عمومی را در مکانی در شهر همدان برای تمامی آثار فراهم آورد. در مجموع سرگرمی در نشریه دارای تنوع موضوعی است اما ارائه الگوهای مختلف در بعضی از قسمت ها از خلاقیت آن کاسته است. لذت بردن از سرگرمی همراه با آزادی عمل برای مخاطب لازمه طراحی سرگرمی های با کیفیت است. همچنین مخاطب اغلب سرگرمی ها کودکان هستند و تنها بخش جدول برای مخاطب نوجوان مناسب است.

جدول شماره ۵- توزیع فراوانی موضوع سرگرمی نغمه کودکانه سال ۱۳۹۳

موضوع تعداد	کاردستی	آموزش نقاشی	رنگ آمیزی	جدول	بازی دقت	چیستان	پازل	نقاشی کاردستی مسابقه
۱۷	۳	۳	۲	۳	۳	۱	۱	۱
%۱۰۰	%۱۷.۵	%۱۷.۵	%۱۲	%۱۷.۵	%۱۷.۵	%۶	%۶	%۶

همان طور که در جدول مشاهده می شود سرگرمی در نشریه دارای تنوع موضوعی است. موضوع های سرگرمی با تعادل نسبی در نشریه دیده می شود.

معرفی کتاب

در شماره های ۳ و ۴ معرفی کتاب وجود دارد. در شماره ۳ کتاب «ترانه های بازی تاتی، تاتی» اثر افسانه شعبان نژاد، همراه با چاپ چند بند از ترانه های داخل کتاب، معرفی شده است. بعد از معرفی، نشانی یک کتاب فروشی در همدان برای خرید آن آمده که نکته ی مثبتی است. این کتاب ویژه گروه سنی خردسال است و با گروه سنی مخاطبان فاصله دارد علاوه بر آن در معرفی کتاب شناسنامه باید کامل و دارای نام نویسنده، تصویرگر و ناشر باشد. در این بخش نام ناشر ذکر نشده است. در شماره ۴، مجموعه داستان های کوتاه با نام «قصه های الکی پلکی» معرفی شده است. یکی از داستان های این مجموعه به نام «بود و نبود» اثر شکوه قاسم نیا به عنوان نمونه به چاپ رسیده است.

هر دو کتاب معرفی شده با گروه سنی کودک تناسب دارد. بهتر است در معرفی کتاب با توجه به علاقه مندی و توانمندی نوجوانان آثاری متناسب با آن ها نیز معرفی شود.

ارتباط با مخاطب

بخش ارتباط با مخاطبان در هر نشریه می تواند از سویی به تقاضای مخاطبان در برقراری رابطه با نشریه پاسخ دهد و از سوی دیگر نیاز نشریه را در ارزیابی خود در بازخورد های خوانندگانش تامین کند. در شماره های بررسی شده تنها راه تعامل مخاطبان با نشریه، ارسال نقاشی در مسابقه ی نقاشی با خرده های تراش مداد است.

اختصاص دادن صفحه ای مجزا به پیام ها و آثار رسیده از سوی مخاطبان می تواند آن ها را ترغیب به ایجاد ارتباط با مجله کند و دو سویه شدن ارتباط مجله و مخاطبان را در پی داشته باشد.

قالب های ژورنالیستی

استفاده از قالب های ژورنالیستی مثل مصاحبه و گزارش از جمله نکاتی است که نشریات کودک و نوجوان در اختیار دارند و می توانند به کمک آن پویایی بیشتری در نشریه به ویژه برای نوجوانان به وجود بیاورند. مجله به این موضوع توجه نشان داده و در شماره های مورد بررسی از مصاحبه و گزارش با همکاری خبرنگاران نوجوان بهره برده است.

مصاحبه

چند نکته ی مشترک میان مصاحبه های به چاپ رسیده به چشم می خورد:

۱- مصاحبه شونده ها در هر سه شماره مسئولین فرهنگی شهر هستند که به نوعی با جشنواره ی تئاتر کودک ارتباط دارند. این امر هم از تنوع مصاحبه ها کاسته و هم با فضاهای مورد علاقه ی کودک و نوجوان فاصله دارد. برای مصاحبه می توان از شخصیت های مورد علاقه مخاطبین مانند بازیگران، ورزشکاران و . . استفاده شود. مصاحبه ها را خبرنگاران نوجوان تهیه کرده اند اما پرسش و پاسخ ها از زبان بزرگسال نوشته شده اند.

۲- برخی معیارهای مطبوعاتی در تنظیم مصاحبه رعایت نشده است.

در نگارش یک مصاحبه ی استاندارد سه بخش اصلی وجود دارد: لید، بدنه و پایان بندی که کارکرد هر کدام با دیگری متفاوت است. لید اطلاعات مهم و اولیه را به صورتی جذاب به خواننده می دهد تا مطلب را دنبال کند. وجود پرسش ها و پاسخ ها در متن مصاحبه نیز مهم است زیرا مخاطب را با حال و هوای مصاحبه، شخصیت و لحن مصاحبه شونده آشنا می کند. اگر پرسش و پاسخ ها درج نشوند مصاحبه به یک خبر تبدیل می شود.

یک مصاحبه باید تیتتر داشته باشد و در صورت طولانی شدن، از میان تیتتر کمک بگیرد. وجود سوتیتتر هم در تنظیم مصاحبه به جذابیت و خوش خوان بودن آن می افزاید.

در شماره ۳، لید مصاحبه با رئیس اداره ی ارشاد تنها به معرفی سمت ها و مسئولیت های گوناگون ایشان می پردازد که برای بزرگسالان مهم است و با دغدغه های مخاطبان مجله ارتباطی ندارد.

پرسش و پاسخ های مصاحبه حذف شده است و اطلاعات به نحوی کنار هم چیده شده اند که معلوم نیست کدام یک را رئیس ارشاد گفته و کدام یک اطلاعات خود خبرنگار است. مصاحبه به شکل خبر درآمده است.

در شماره ۴، علاوه بر آن که مصاحبه به شکل خبر تنظیم شده فاقد تیتتر است.

در شماره ۵، تا حدی اشکالات قبلی رفع شده و وجود پرسش و پاسخ ها و تنوع مصاحبه شوندگان، مطلب را از یکنواختی خارج کرده است.

گزارش

یک گزارش در شماره ۵ و دو گزارش تصویری در شماره های ۴ و ۵ به چاپ رسیده است. در یک گزارش تصویری استاندارد تصاویر باید تا جای ممکن با وضوح بالا و در ابعاد بزرگ تر به چاپ برسند. همچنین نوع

چیدمان آن‌ها در کنار هم بتواند جوانب مختلف یک ماجرا را نشان دهد. گزارش تصویری به متن مفصل نیاز ندارد اما خوب است یک شرح کوتاه در کنار هر عکس وجود داشته باشد.

موضوع گزارش تصویری شماره ۴، جشن شکوفه و با مخاطبان کودک مجله متناسب است. عکس‌ها از نظر هنری کیفیت مناسبی دارند و جوانب موضوع را پوشش می‌دهند اما در اندازه‌ی کوچک و در حاشیه صفحه به چاپ رسیده‌اند. متنی ادبی با فونت بزرگ و چیدمانی خاص از میان عکس‌ها عبور کرده است. زبان آن بزرگسالانه است و نوع چیدمان، خواندن را دشوار می‌کند.

در گزارش تصویری جشنواره تئاتر نیز بهتر بود شرحی برای عکس‌ها نوشته می‌شد. در تیتراژ گزارش معلوم است عکس‌ها را کودکان گرفته‌اند اما نام آن‌ها ذکر نشده است.

گزارش خبرنگار نوجوان از اتفاقات جشنواره تئاتر در شماره ۵، لیدی جذاب و خواندنی دارد. بخش‌های نمایشی جشنواره به خوبی توصیف شده‌اند. البته پرداختن به حواشی جشنواره مثل بازیگران و تماشاچی‌ها و گفت‌وگوهای کوتاه با آن‌ها می‌توانست از یکنواختی توصیف‌ها کم کند و به جذابیت گزارش بیفزاید. در این گزارش نیز مانند مصاحبه‌ها جملات بزرگسالانه است و شباهت کمی به قلم یک نوجوان دارد. بهتر است مسئولین مجله ضمن آشنا کردن نوجوانان با شیوه‌های نگارش، اصل اثرشان را هم حفظ کنند و به خبرنگاران نوجوان در نوشتن مصاحبه‌ها و گزارش‌ها استقلال بدهند. نتیجه آن در طول زمان، اعتماد مخاطب به نویسنده هم نسل خود و پیشرفت خبرنگارها خواهد بود.

در مجموع گزارش‌ها و مصاحبه‌ها با مخاطبان نوجوان مجله بیش از مخاطبان کودک ارتباط برقرار می‌کند.

بررسی تصاویر

همان‌طور که در بخش ویژگی ظاهری ذکر شد؛ استفاده از آثار نقاشان بزرگ جهان در هر شماره آن‌ها در صفحه اول، برای شروع نکته مثبتی است. چرا که کودکان با نام هنرمندان، آثار و سبک‌های هنری آن‌ها آشنا می‌شوند. اما تلفیق این صفحه با شناسنامه و متن نیایش از ارزش این اثر هنری کاسته است. بهتر بود در این صفحه چیز دیگری اضافه نمی‌شد.

در سراسر مجله بیشتر از سبک‌های رئال و فانتزی در تصویرگری استفاده شده است، این تصاویر ارتباط خود را با مطالب حفظ کرده‌اند اما استفاده از تنوع بیشتر در سبک تصویرسازی می‌توانست کیفیت هنری مجله را بالا برده و ذائقه مخاطب را پرورش دهد.

در اغلب صفحه ها رنگ ها گرم و پخته اند اما شاد نیستند، این امر باعث شده حال و هوای تصویرسنگین شود و از دنیای کودکان فاصله بگیرد. برای مثال در شماره ۳، شعر «عروسک کوچولو» با وجود رنگین و خیال انگیز بودن فضای کلمات، تصویرگری به ویژه رنگ ها مناسب کودک نیست. پشت جلد همین شماره رنگ ها تیره است بهتر بود روشن تر می شد.

در شماره ۴، تصویر شعر «سوراخ چکمه» یکی از بهترین تصاویر مجله است که اگر رنگ ها شاد تر و روشن تر می بود این زیبایی کامل تر می شد.

تمام تصاویر داستان های دینی علی رغم این که باید حسی توأم با آرامش همراه با مفاهیم دینی داشته باشند، حس ترس و وحشت را به بیننده القا می کنند.

سرمقاله ی شماره ۴، که درباره ی مذمت جنگ است از تصاویر موشک و جنگنده های فراوان در حال شلیک استفاده شده است. در تصویرگری جنگ و خشونت برای کودکان بهتر است از تصاویر نمادین جنگ مانند عروسکی غمگین و... استفاده شود.

صفحه آرا در بیشتر صفحات از نقطه چین های خطی استفاده کرده است که زیباست و به ارتباط بصری بین متن و تصویر کمک می کند، نکته قابل توجه این است که این حرکت دچار تکرار شده و همین تکرار از جذابیت و زیبایی مجله کاسته است. استفاده از عناصر بصری متفاوت می تواند این اشکال را برطرف کند. گاهی فضای منفی نیز می تواند این ارتباط را برقرار کند.

از نکات قابل ذکر در صفحه آرایشی نشریه می توان به انتخاب رنگ زمینه در صفحه های مختلف اشاره کرد که تیره بودن آن ها هم از شادی اش کاسته و هم خواندن متن را دشوار کرده است.

برای مثال در شماره ۵، گفت و گو با مشاور کودک جشنواره و در شماره ۴، گفت و گو با مدیر آموزش و پرورش، صفحه آرا به جای رنگ مشکی می توانست از رنگ های شادتری استفاده کند

پیشنهادها

در خاتمه برای ارتقاء کیفیت نشریه پیشنهاد می شود:

- ایجاد ارتباط دو سویه با مخاطب چند فایده دارد که مهم ترین آن جلب اعتماد مخاطبان از یک سو و رشد مجله به دنبال بازخورد از مخاطبان از سوی دیگر است. خوب است نغمه کودکانه صفحه ای مستقل را به انتشار نظرها و پیام های مخاطبان یا آثار ارسالی آن ها اختصاص دهد. انتشار نظرات و به نمایش گذاشتن آثار

مخاطبین، در یک محدوده ی کوچک مثل یک شهرستان می تواند فرصت مغتنمی برای برگزاری گردهمایی مسئولین مجله با کودکان و نوجوانان منطقه باشد.

- استفاده از خبرنگاران و شاعران نوجوان در شماره های بررسی شده نشان می دهد مسئولین نشریه ارزش حضور کودکان و نوجوانان را در تولید محتوا درک کرده اند و این اقدام قابل تقدیر است. در راستای موثرتر شدن این همکاری پیشنهاد می شود، خبرنگاران افتخاری از سراسر شهر جذب شوند، آموزش های مقدماتی ببینند و صفحه ای در مجله به چاپ آثار آن ها اختصاص یابد. البته بسیار مهم است که دبیران تحریریه مطالب آن ها را با حداقل دستکاری آماده چاپ کنند و با صبوری بیشتر به پیشرفت قلم آن ها اعتماد کنند.

- رنگ زمینه ی روی جلد و پشت جلد تناسب داشته باشند و مانند دو عنصر ناهمگون در کنار هم قرار نگیرند. رعایت این امر سلیقه ی بصری خواننده را افزایش می دهد. همچنین با توجه به قطع کوچک مجله استفاده از رنگ های روشن تر برای زمینه صفحات، می تواند احساس آزادی و لذت بصری بیشتری برای مخاطب به همراه داشته باشد.

- نشریه می تواند برای هر موضوع سرکلیشه ای مشخص طراحی کند. سرکلیشه کمک می کند تا دسترسی به مطالب مورد علاقه راحت تر صورت گیرد و بر هدفمندی و زیبایی صفحه افزوده شود.

سخن آخر

دیدن نغمه ی کودکانه در فهرست نشریات کودک و نوجوان کشور مانند شنیدن یک نغمه امید است. این نغمه امید به ما می گوید کودکان مهم اند و این اهمیت را افرادی با انگیزه و پشتکار در شهرهای کوچک و بزرگ ایران دریافته اند. با اندک بودجه و بی چشمداشت برای ارتقای فرهنگ تلاش می کنند.

گروه بررسی نشریات شورای کتاب کودک این تلاش را پاس می دارد و امید دارد تقدیم این گزارش یاوری در به ثمر نشستن این تلاش ها باشد.

گروه بررسی نشریات
شورای کتاب کودک